

מזון שהובא מחוץ לתחום

מעשה שאירע בליל שב"ק באחת השכונות החרדיות בירושלים, שלאחד האולמות בשכונה שאמורה היתה להתקיים שם שמחת שבת שבע ברכות - הוזמן האוכל לסעודות השבת מקייטרינג מחוץ לעיר; המשלוח היהודי הביא את האוכל בליל שבת, כחצי שעה לאחר השקיעה, ויש לדון באם המאכל נאסר מחמת שהובא מחוץ לתחום, ומחמת שהובא בשבת באיסור, ובאם הקדירות חמות - האם מותר להניחן על הפלטה.

יש להקדים שבמקרה זה יש לחפש את צדדי ההיתר, מאחר והוא הפסד מרובה, וצורך מצוה של סעודות שבת ושמחת חתן וכלה, וצורך אורחים, ומאחר בעלי השמחה אנוסים על כך, ולא נבע הדבר מפשיעתם.

תחומין

מסתבר שאם המזון הגיע כחצי שעה לאחר השקיעה - שבבין השמשות עדיין היה מחוץ לתחום העיר, ואם כן אסור למי שהובא עבורו.

אמנם, מבואר בגמ' (עירובין מ"ו.) ש'נהרות המושכין ומעיינות הנובעין הרי הן כרגלי כל אדם', וביאר רש"י 'כיון דניידי לא קנו שביתה ואפילו הן של יחיד אינן כרגלי', וביאור הדבר שתחום הדבר נקבע במקומו של החפץ, אך לחפץ הנמצא בתנועה עדיין אין מקום קבוע, ולכן יש מקום לומר שכל זמן שהמזון היה בתנועה - לא נקבעה שביתתו. אלא שעדיין ניתן לחלק שבנהרות המושכין - המים עצמם בתנועה, משא"כ המזון שברכב איננו בתנועה, אלא הוא מונח ברכב שבתנועה, אלא שנחלקו בזה, שהרמב"ן והרשב"א (עירובין מ"ג.) כתבו שאפילו ספינה שבתוך י' לקרקע - לא נקבעת לתחומין מאחר והיא בתנועה, ויש לדמות ספינה המונעת מחמת המים למזון המונע מחמת הרכב, ואילו הרדב"ז (ד"פ"ז) כתב שיש לספינה תחומין מאחר והיא נחה ורק המים בתנועה, והכריע הבה"ל (ת"ד"ה המקום) שצ"ע למעשה; וברור שבשעה"ד כזו יש להקל בזה.

מסתבר שאין צורך לחוש שמא הרכב נעצר ברמזור לאחר השקיעה - משום שהוא ספק דרבנן [כמ"ש הרדב"ז (ד"פ"ז) לגבי ספק מעל י'], ובנוסף אולי ניתן לחדש שעצירה ברמזור היא כעין 'לכתף', שכלפי איסור טלטול ברה"ר אינה נחשבת כהנחה כי היא חלק מההליכה; העירוני מדברי המיוחס לר"ן (שבת ה'): שפירש שעצירה לכתף היא דוקא כשהמשאוי עדיין על כתפו, אך אם הניח ע"ג הקרקע לצורך כיתוף - נחשבת הנחה, וכשיעקור מהקרקע - נחשבת עקירה, וכן מהחזו"א (ס"ב ד') שהסתפק בהנחה לארץ לצורך כיתוף, תוך ד' אמות, וי"ל שהם מיירי כששינה את הנחת החפץ מעל הכתף לקרקע, משא"כ בנדו"ד החפץ נשאר בדיוק במקומו ברכב ללא שום שינוי.

עוד היה מקום לומר שמאחר והמזון היה בתוך רכב הנחשב כרשות היחיד - אינו דומה כל כך ליציאה מחוץ לתחום; אלא שמצאנו בתוס' (עירובין מ"ג. תוד"ה הלכה) רשב"ם רצה להתיר ליכנס בקרון בשבת ונכרי מוליכו חוץ לתחום, וחזר בו משום שמהם יפגעו בו ליסטים [ויצטרך להשאיר בשטח בארבע אמותיו] או שמהם ישכח וירד ואין לו אלא ארבע אמות [כי הרי הקרון הוציא מחוץ למקום ששבת בו בכניסת

השבת], ולמדנו מכאן שכשהמזון יוצא מחוץ לרכב - נחשב שכעת הוא מחוץ לתחום, שהרי לא שבת במחיצות השכונה אלא ברכב.

עוד יש מקום לדון, באם המזון נחשב כקנוי לבעלי השמחה - שיחשב כחפציהם, שתחומם כתחומם, שהרי שנינו 'הבהמה והכלים כרגלי הבעלים' (ביצה ל"ז.), והרי שנינו שם גם 'השואל כלי מחבירו... ביום טוב כרגלי המשאיל', וביארה הגמ' (ביצה ל"ח.) 'פשיטא? לא צריכא דרגיל ושאיל מיניה, מהו דתימא ברשותיה קא מוקים ליה - קא משמע לן מימר אמר דלמא משכח איניש אחרינא ואזיל ושאיל מיניה', והרי בנדו"ד לא שייכת הסברא שתחום המזון יהיה כרגלי הקייטרינג, אלא דוקא כרגלי בעלי השמחה.

עוד יש להוסיף שמאחר והמשלוחן החילוני הוא בודאי כשוגג כלפי איסור תחומין **[הן כי מסתמא לא שמע מאיסור זה, והן מחמת היותו 'אומר מותר', ראה בהמשך בדברי החיי אדם והרמב"ן]** - המאכל עצמו לא נאסר כאכילה, ראה בשו"ע (ת"ה ט') 'פירות שהוציאו חוץ לתחום... וכל זמן שלא הוחזרו והם חוץ למקומם: אם הוציאו בשוגג - מותרים לאכלם ואסור לטלטלם חוץ לד"א, ואם הוציאו במזיד אסור לאכלם אפילו מי שלא הוציאו, ויש מתירים למי שלא הוציאו', ולגבי טלטולם כתב המ"ב (ת"ה נ') 'אבל לטלטלם מותר בארבע אמותיהן - וכל זאת אם היו על פני השדה, אבל אם הביאו בעיר המוקפת מחיצות - אף על גב דעבד איסורא מכל מקום מותר לטלטלן בכל העיר כולה, בין שהוציאו שוגג בין שהוציאו מזיד'.

מעשה שבת

עוד יש להכריע האם אסור להשתמש במזון מאחר וחוללה עליו שבת בטלטול ברה"ר ובנסיעה ברכב; אף שהעברת המזון לא תחשב כטלטול ברה"ר, מאחר ולא יצא ממקומו בתוך רה"י של הרכב, אולם בודאי שחוללה עליו שבת בנסיעה ברכב.

אמנם, אם היתה מחוללת שבת בתהליך בישול המזון - היה בודאי אסור משום 'מעשה שבת', אולם כאן חילול השבת לא היה במזון עצמו, אלא במה שמסביבו - בהעברתו ברה"ר וברכב, ובזאת יש יותר מקום שלא לאוסרו, ראה בחיי אדם (ט' י"א, הובא בבה"ל שי"ח ד"ה אחת) שכתב 'ודוקא בדבר שנעשה מעשה בגוף הדבר - שנשתנה מכמות שהיה כמבשל וכיוצא בו, אבל המוציא מרשות לרשות שלא נשתנה הדבר מכמות שהיה - אם בשוגג מותר אפילו לו אפילו בו ביום, ואם במזיד אסור אפילו לאחרים עד מוצאי שבת מיד, ומכל מקום יש להחמיר בכל איסור תורה כמו מבשל', ואם נגדיר את חילול השבת ע"י המשלוחן הרשולן כשוגג **[שהרי אצל המומרים חילול השבת הוא כ'אומר מותר', ראה בחיי אדם שם שהאומר מותר הוא כשוגג כלפי מעשה שבת (והוא מהרמב"ן במלחמת ה' שבת י"ז. מדפי הרי"ף)]** - יש מקום להתיר את אכילת המזון בשעה"ד כזו, ובפרט שכלפי בעלי השמחה - חילול השבת נעשה לאונסם ולמורת רוחם.

אם אכן נגדיר את חילול השבת כשוגג, הרי נחלקו ר"י ור"מ האם גזרו במעשה שבת שוגג אטו מזיד, ודעת השו"ע לחומרא ואילו דעת הגר"א לקולא, וכתב המ"ב (שי"ח ד') '...והגר"א הסכים בבאורו לשיטת התוספות וסייעתם דפסקו כרבי מאיר דבמזיד אסור בין לו בין לאחרים עד מו"ש, ובשוגג מותר גם לו מיד, ובמקום הצורך יש לסמוך על זה בבשול בשוגג'.

עוד יש לבאר שאיסור הוצאה מתייחס לרכב, ואילו החפצים שמונחים בו נחשבים כטפלים אליו, ואין איסור מיוחד בהעברתם מרשות לרשות [אילו ההוצאה היתה מותרת], כפי שכתב הרב נויבירט (במאמרו 'בעיות המתגייס בשבת', שנכתב בעת גיוס המילואים לפני מלחמת ששת הימים) בשם החפץ חיים ב'מחנה ישראל': '...הוא אומר, כל המטלטלים הנמצאים במכונת בטלים לגבי המכונת, ואין איסור בהעברתם מרשות לרשות ובטלטולם במקום שאין עירוב, אבל לא רק לגבי דברים אשר החייל חייב לישאנו עמו נאמרו הדברים הללו אלא מצאנו שהמחנה ישראל מיקל גם לגבי דברים אחרים אשר נחוצים לו לצורך שימוש, לפי זה יוכל החייל המגויס לקחת אתו כל דבר שנחוץ לו, ויניחנו על המכונת...'.¹

חימום המזון

ברור שיש לאכול את המזון מיועד לליל שבת כמות שהו ולא לחממו, שהרי סוף סוף ניתן לאכול בחמימות מסויימת, ויש לדון באם מותר להניח את המזון המיועד ליום השבת על הפלטה.

באם המזון מוגדר כנוזלי ובעלי השמחה נוהגים כפסקי השו"ע שחימום נוזל שירד מיסוד נחשב כבישול גמור - אין היתר לחממו, אך אם נוהגים במנהגי אשכנז - הרי אם עדיין לא התקרר לגמרי - חימומו לא נחשב כבישול, אלא שעדיין יש איסור של 'מיחזי כמבשל'.

טוב היו עושים בעלי השמחה אם היו מניחים קדירה עם מים על הפלטה מע"ש, שאז לכו"ע אין איסור שהיה בהנחת תבשיל שאין בו איסור בישול על קדירה זו, ואם לא הניחו קדירה עם מים - יש לברר מה מעמדה ההלכתי של פלטת חימום בעלת חום קבוע.

שמעתי אומרים שלכו"ע יועיל להניח על הפלטה תבנית הפוכה ומעליה להניח את הסירים, ולענ"ד לא כיוונו יפה, שהרי 'קדירה ריקנית' הופכת את האש לגרופה וקטומה, אך לא ל'לא דרך בישול', וממילא כל שמצאנו הוא שמי שרואה שתבשילו נחרך - רשאי להסירו מהאש, להניח קדירה ריקנית, ולהחזיר עליה את תבשילו, אך כדי להתיר שהיה לכתחילה - נצרך להניחה על קדרה עם תבשיל, וז"ל הבה"ל (רנ"ג ד"ה ויזהר, בשם הפמ"ג) 'בסעיף ה' שאיירי בעומדת ע"ג קדרת חמין או תבשיל - לא נחשב כלל כעומד ע"ג כירה, ולהכי מותר אף ליתן לכתחלה בשבת, משא"כ בענינו שהקדרה ריקנית ועומדת רק לסתום את חום הכירה שלא יהיה כ"כ חום - נעשית הכירה עי"ז רק כשאר כירה גרופה וקטומה דאסור ליתן עליה בשבת תבשיל לכתחלה, ובאמת אם היה עומד שם מבעוד יום קדרה שיש בה תבשיל היה מותר ליתן עליה לכו"ע קדרה זו אף בשבת לכתחלה'.

מצאנו בזה שלש התייחסויות: לדעת מרן החזו"א דין הפלטה כדין אש גלויה, שאף שאין בה איסור הטמנה [שליטתו אסורה הטמנה במקצת, כלומר הנחת סיר על אש] אולם יש בה איסור שהייה וחזרה; ולדעת הגרשז"א זצ"ל דינה כאש גרופה וקטומה - שאין בה איסור שהייה וחזרה, אך עדיין יש בה איסור שהייה לכתחילה [כלומר, של מה שלא היה על האש] מחמת שנראה כמבשל; ולדעת הגר"ע יוסף זצ"ל (וכן שמעתי בשם בעל האג"מ זצ"ל) ההנחה על הפלטה איננה בכלל 'מיחזי כמבשל' מאחר ואף שניתן לבשל עליה, אך אין זו דרך מקובלת לבשל, וממילא מותר להניח עליה ישירות תבשיל שאין בו איסור בישול.

לכאורה בשעה"ד כזו - ניתן לסמוך על הסברא השלישית.